

Sperm Bankası Gebelikleri

Sperm Bank Pregnancies

İbrahim GÜLHAN

*Kadın Doğum Bölümü, İzmir Bozyaka Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İzmir

Geliş Tarihi/Received: 17.08.2009
Kabul Tarihi/Accepted: 25.08.2009

Yazışma Adresi/Correspondence:
İbrahim GÜLHAN
İzmir Bozyaka Eğitim ve
Araştırma Hastanesi
Kadın Doğum Kliniği, İzmir
TÜRKİYE/TURKEY
drigulhan@yahoo.com

Anahtar Kelimeler:
Sperm bankası; gebelik

Key Words:
Sperm bank; pregnancy

Seksenli yıllarda, öncelikle çeşitli nedenlerden dolayı kişinin kendi spermının saklanarak daha sonra kullanılması şeklinde başlayan sperm bankası gebelikleri, son yıllarda bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de daha sık gündeme gelmeye başlamıştır. Günümüzde giderek artan sayıda kadın, sperm bankaları aracılığıyla eşi olmadan gebe kalmakta ve doğum yapmaktadır.

Sperm bankası aracılığıyla elde edilen gebelikler sonucunda doğan çocukların durumu dikkate alındığında, baba yoksunluğunun çocuk üzerindeki etkilerinin, çocuk gelişiminin sosyo-psikolojik boyutu açısından ve çocuk hakları bağlamında hukuksal açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir.

Çocuk gelişiminde babanın rolüyle ilgili olarak son yıllarda pek çok araştırma yapılmıştır. Bir rol modeli olarak babanın, erkek ve kız çocuk üzerinde farklı ve vazgeçilmez bir önemi vardır. Araştırmalar göstermektedir ki, babanın çocuğun yaşamını etkin paylaşımı çocuğun analitik düşünce yapısını, sözel becerisini ve akademik başarısını olumlu etkilemektedir^{1,2}. Baba yoksunluğu yaşayan çocukların okul başarılarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında baba yoksunluğu yaşamayan çocuklar, daha çok içsel odaklı kontrol geliştirir, daha olgun ve bağımsız davranışlar gösterir. Babanın, çocuğun bireyselleşmeyi öğrenmesi üzerinde de önemli bir rolü vardır. Yapılan araştırmalar, babalarının yakın ilgisiyle büyüyen çocukların genelde kendilerini ifade etme becerilerinde ve iletişim kurabilmede hatta zihinsel yetilerinde daha becerikli olduğunu göstermiştir.^{1,2}

Erkek çocukların kişilik gelişimi sürecindeki en önemli olgu, babayı örnek alması yani onunla 'özdeşim' kurmasıdır¹. Yine aynı şekilde cinsel kimlik gelişiminde de erkek çocuğun babayla yakın ve olumlu bir ilişki içinde özdeşim kurması, son derece önemli bir olgudur. En az erkek çocukları kadar kız çocuklarının da baba figürüne ihtiyaçları vardır. Çünkü kız çocukları babalarıyla kuracakları ilişkiye bağlı olarak, erkeklerle nasıl sağlıklı şekilde ilişki kurabileceklerini, nasıl tepki vereceklerini ve erkeklerden kendilerine nasıl tepki gelebileceğini daha iyi öğrenirler.^{1,2} Yapılan bazı araştırmalara göre, baba yoksunluğu yaşayan kız çocukları erkek arkadaşlarıyla ilişkilerinde saldırgan ya da sıklılgan davranışlar gösterebilmektedirler. Babası olan kızların baba yoksunluğu yaşayanlardan daha kadınsı davrandıkları ve

bunun da babanın cinsiyet rollerini öğrenmedeki önemini vurguladığı belirtilmektedir.^{1,2}

Sadece bir ebeveyni olan çocuk klasik aile kavramına da yabancı olmaktadır. Çocuğun ilk toplumsal çevresini oluşturan ailenin, özellikle okul öncesi yaştaki çocukların gelişiminde çok büyük bir katkısı ve önemi bulunmaktadır. Aile bir yandan çocuğun beslenme, korunma, sevgi ve güven gibi fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayarak kişiliğinin oluşumuna katkıda bulunurken, diğer yandan da toplumsal değerleri çocuğa aktararak sosyalleşmesini sağlar. Çocuk, insan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi pek çok niteliği ailede kazanarak, bu şekilde insanlarla ilişkilerini daha iyi kurar.³

Bilinçli bir tercihle kendisine babasız bir yaşam öngörülen çocuğun, çocuk hakları bağlamında hukuksal açıdan durumu nedir? Daha sonra dünyaya gelecek çocuğu çok derinden etkileyebilecek bir gebeliğe karar verirken, acaba ne kadar keyfi davranılabilir ya da bu çocuğun haklarını düşünmeye gerek var mıdır? Boşanma, terk edilme veya ölüm gibi istenmeyen durumlarla, bilinçli olarak babasız bırakılma, baba kavramını hiç bilmeme arasında çocuk hakları bakımından önemli farklar bulunmaktadır. 22 Kasım 2001'de kabul edilen ve 1 Ocak 2002'de yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu çocuk haklarının anne karnında başladığını 28. maddesinde şöyle vurgulamaktadır.⁴ 'Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümla sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.' Yani çocuk henüz anne karnındayken de kamu otoritesi tarafından korunması ve gözetilmesi gereken hakları oluşmaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen 'çocuk haklarına dair sözleşme', ülkemizde de 27 Ocak 1995 tarih ve 22184 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürür-

lüğe girmiştir. Bu sözleşmenin 18. maddesi.⁵ 'Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilelere düşer. Bu kişiler her şeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket ederler' demekle çocuğun yetiştirilmesinde anne ve babanın her ikisine eşit derecede sorumluluk yüklemektedir. Yine aynı sözleşmenin 9. maddesi de 'Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmasını güvence altına alırlar' diyerek anne ve babanın önemini vurgulamaktadır.

Çocuğun güvenliliği açısından bakıldığında, hem annesi hem de babası olan bir çocuğun bunlardan birinin ölüm, tutuklanma vb. sebeplerle kaybı durumunda geride ona sahip çıkacak bir ebeveyni daha kalmaktadır. Sadece annesi olan bir çocuk için ise bu ihtimal yarı yarıya azalmakta ve annenin kaybı karşısında çocuk yalnızlıkla karşı karşıya kalabilmektedir. Böyle bir durumda çocuk yakın çevresi tarafından maddi ve manevi olarak sahiplenilse bile, bu durumun hiçbir zaman anne ve babanın yerini dolduramayacağı açıktır.

Sonuç olarak sperm bankası gebelikleri düşünüldüğünde, bu gebeliklerin çocuklar açısından bazı sorunlar taşıyabileceği görülmektedir. Bu sorunların boyutlarının değerlendirilebilmesi ve çözümleri için, konunun farklı alanlardan uzmanlarca daha yoğun araştırılması ve tartışılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca yapılan her işlemin sorumluluğu ve sonuçları bu işlemleri yapanları da ilgilendirdiğinden, bu konunun her türlü etik boyutunun onlar tarafından da değerlendirilmesi yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Yörükoğlu A. Ruhsal gelişim dönemleri. Yörükoğlu A, editör. Çocuk Ruh Sağlığı. 29. Basım. Ankara: Özgür Yayınları; 2008. p. 62-63
2. Çağdaş A. Bölüm 2: Anne- Baba- Çocuk ilişkisi. Çağdaş A, editör. Anne-Baba-Çocuk İletişimi.1. Basım. Ankara: Kök Yayıncılık; 2008. p.36-44.
3. Yörükoğlu A. Aile. Yörükoğlu A, editör. Çocuk Ruh Sağlığı. 29. Basım. Ankara: Özgür Yayınları; 2008. p. 123-32.
4. 4721 Türk Medeni Kanunu. T.C. Resmi Gazete, Sayı: 24607, 8 Aralık 2001.
5. 94/6423 Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Onaylanması Hakkında Karar. T.C. Resmi Gazete, Sayı: 22184, 27 Ocak 1995.